

BOURDIEU JA TELEVISIO

Pasi Pyöriän sinänsä asiallinen kirja-arostelu ”Ranskalaisen yhteiskuntakritiikin *tour de force*” (YP 1/2000) Pierre Bourdieun kahdesta pamfletista Televisiosta ja Vastatulia antaa aiheita pariin kommenttiin. Ne koskevat Bourdieutä ja televisiota. Pyöriä kirjoittaa (s. 103–104): ”Bourdieu nimen nousu liki päivittäiseksi myyntiartikkeliksi kotimaansa Ranskan sanomalehdistössä [...] ja ironisesti myös Bourdieun suuresti paheksunnan television loisteessa. [...] Journalismikritiikkiä on esitetty yhtä kauan kuin on ollut toimittajia. Sen sijaan ainakin hieman omituiselta vaikuttaa, että Televisiosta-teos pohjautuu suurimmaksi osaksi televisiota varten valmisteltuihin luentoihin! [...] Vaikka Bourdieu perustelee taidokkaasti läsnäolonsa arvostelemallaan kentällä, [...] on ristiriita ilmeinen.”

Voilà! Pierre Bourdieu on jäänyt kiinni itse teossa niin sanotusta performatiivisesta ristiriidasta. (Sama kritiikki muuten esitettiin viime vuoden puolella TV1:n Kaken pesulassa, kun Bourdieutä hieman mankeloitiin.) Pyöriän logikan mukaan siis journalismikritiikkiä ei voida esittää journaaleissa, mediakritiikkiä mediassa, televisiokritiikkiä televisiossa.

Näin yksinkertainen Bourdieun idea ei ole.

Vilkaiskaamme tarkemmin Bourdieun Televisiosta-kirjan Alkulausetta ja eritoten ensimmäisen luennon ”Studio ja kulissit” -johdantoa (s. 22–25). Niissä Bourdieu perustelee – todellakin ”taidokkaasti” ellei peräti refleksiivisesti – sitä, miksi hän päätti esittää kaksi Collège de Francen luentoaan televisiossa.

Ensinnäkin Bourdieu kertoo jo Alkulauseessa halunneensa ”päästä Collège de Francen tavanomaisen luentoyleisön rajojen tuolle puolen”. Mutta, mikä on vielä olennaisempaa itse Bourdieun televisiokritiikkiä ajatellen, kyse ei ollut ylipäänsä mistään tavanomaisesta televisio-ohjelmasta, minkä käsityksen Pyöriän arvostelusta saa. Collège de Francen audiovisuaalinen palvelu nauhoitti paikan päällä Bourdieun luennot, ja ne lähetettiin leikkaamattomina Paris Première -kanavalla. (Tämä kanava esittää säännöllisesti suomalaisittain verraten pitkiä keskustelu- eli makasiiniohjelmia, esim. Le Gai Savoir, jossa viime helmikuussa keskusteltiin B.-H. Lévyin Sartre-kirjasta.)

Toiseksi, luentonsa pitkästä johdannossa Bourdieu ikään kuin ennakoii Pyöriän

tapaisia kritiikkejä: ”Pyrkimykseni on hivenen ristiriitainen sikäli, etten yleisesti ottaen usko televisiossa voitavan sanoa paljoakaan, etenäkään koskien televisiota.” Ja hän kysyy: joten ”olisi pysyttävä poissa sieltä”? Ei, Bourdieu tähdentää, että hän ei hyväksy näin jyrkkää ”kaikki tai ei mitään” -asetelmaa, ja sanoo uskovansa, että ”televisiossa puhuminen on tärkeää, mutta vain *tietyin edellytyksin*”. Televisiota-luentosarjassa Bourdieulä olikin tällaiset aivan poikkeukselliset edellykset: 1. ei aikarajoituksia (paitsi luenton normaali kesto), 2. ei ulkopuolelta annettua aiheita, 3. eikä, toisin kuin tavallisissa televisio-ohjelmissa, kukaan palauttanut häntä järjestykseen vedoten tekniikkaan, ymmärtämättömään yleisöön tms.

Edellä todetun valossa ei minusta – toisin kuin Pyöriästä – ollut vallan tavatonta, että Bourdieu luennoi kriittisesti televisiosta televisiossa. Samalla kertoessaan näistä erityisolosuhteistaan Bourdieu kuvaa tavallisen televisio-ohjelman täysin päinvastaisia olosuhteita, joita hän kirjassaan kritisoi (mm. fast thinking eli pika-ajattelu, vrt. fast food). Tässä yhteydessä on hyvä pitää mielessä Suomen ja Ranskan

kulttuuriero. Ranskalaiset keskusteluohjelmat voivat hyvinkin olla tunnin, jopa parin mittaisia. Meillä parhaan (?) ja ainoan (??) vastaavanlaisen ohjelman, Kaken pesulan (sic: nimi! vrt. esim. Ranskassa Le Gai Savoir eli Iloinen tiede tai tieto) kesto on alle kolmekymmentä minuuttia, ja siitäkin on osa varaa käyttää pesulahömppään! Pelkään pahoin, että tätä menoa Suomessa keskusteluohjelmat supistuvat kohta musiikkivideoiden pituisiksi, mikä kuvannee televisioimittajien ja -tuottajien stereotypiaa infantiilista yleisöstä.

Bourdieu nostaa esiin myös meillä relevantin seikan poh-tiessaan, miksi sitten ihmiset – tutkijat, tiedemiehet, kirjailijat – suostuvat esiintymään tavallisissa televisio-ohjelmissa, joista tietää etukäteen, ettei saa sanotuksi juuri mitään. (Minulla oli sellaisesta hiljan omakohtainen kokemus, haastattelu, jonka muutaman kymmenen sekunnin mittaisesta lähetyksestä en itsekään saanut sanomastani tolkkua, miten sitten katsojat!). Bourdieu tulkitsee, että suostuessaan tällaisiin ohjelmiin nämä ihmi-

set eivät välitäkään siitä, vaan haluavat tuoda itsensä näkyviin ja tulla nähdyiksi. Hän viittaa nimiä mainitsematta ranskalaisiin filosofi-hin ja kirjailijoihin, joille ”oleminen on havaituksi tulemista eli viime kädessä tulemista toimittajien havaitsemaksi, olemista toimittajien suosiossa, niin kuin sanotaan (mistä on seurauksena lukuisia myönnytyksiä ja periaatteista tinkimistä)”. Kulttuurieroista huolimatta olen jotenkin tunnistanut tämän ilmiön Suomessa ja jopa lisääntyneenä. Ehkäpä tässä olisi meilläkin paikallaan, paitsi mediakritiikki, itsekritiikki ja tutkijanetiikan pohdiskelu.

Korjattakoon lopuksi vielä kaksi väärinkäsitystä, jotka Pyöriän kirjoitus saattaa synnyttää (ehkä osittain Niilo Kaupin johdannon johdosta). Ensinnäkin, että Bourdieu olisi hanakasti esiintynyt televisiossa. Pikemminkin hänellä on aina ollut päinvastainen maine. Toiseksi, Ranskassa kyseiset pamfletit ovat olleet myyntimenestyksiä (ainakin osaksi hintansa, 30 frangia, ansiosta), mutta eivät ne tietääkseni sen paremmin ranskalaisille kuin

”kansainvälisille myyntili-toille” ole yltäneet. Parhaiten Bourdieun ja kumppaneiden kirjasarjassa *Raison d’agir* on myynyt *Le Monde diplomatique* toimittajan Serge Halimin *Les nouveaux chiens de garde* (1997), yli 100 000 kappaletta, muttei sekään ole vetänyt läheskään vertoja esimerkiksi toimittaja Viviane Forresterin lukemisen arvoiselle kirjalle *L’horreur économique* (Fayard, 1996), josta on lisäksi tullut globaali bestseller.

Muuten olen samaa mieltä kuin Pasi Pyöriä, että Bourdieun televisiokritiikissä ei ole ”mitään ratkaisevasti uutta tai omituista”.

KELJO RAHKONEN

PS. Tiedoksi vielä: Bourdieu on jatkanut mediakritiikkiään suostumalla puhumaan Pariisissa maailman media-eliitille *Conseil international du musée de la Télévision et de la Radion (MTR)* vuosikokouksessa 11.10.1999 (ks. Pierre Bourdieu: *Maîtres du monde, savez-vous ce que vous faites? Le Monde* 14.11.1999, s. 18).